

*Зігуля К. А.,
студент групи ЮІ-351
юридичного факультету СХУ ім. В. Даля
Науковий керівник: к.і.н., доцент Саницька О.М.*

ПРАВОВЕ ЗАБЕСПЕЧЕННЯ СПІВПРАЦІ НА МКС

Нормативна база, що регулює правові аспекти використання МКС, є різноманітною і включає декілька основних документів та велику кількість дрібних.

Основою правового забезпечення співпраці держав на МКС є «Угода між урядом Канади, урядами держав-членів ЄКА, Японії, Російської Федерації й США щодо співробітництва з питань створення та експлуатації Міжнародної космічної станції цивільного призначення» від 29 січня 1998 р., підписана 15 державами-учасниками проекту: США, Росією, Японією, Канадою та 11 державами-членами Європейського космічного агентства. Перша стаття цього документа зазначає: «Ця угода - довгострокова міжнародна структура на основі щирого партнерства, для всебічного проектування, створення, розвитку та довготривалого використання живої громадянської космічної станції в мирних цілях, відповідно до міжнародного права».

За підґрунтя вищевказаної угоди був взятий «Договір про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла» від 27 січня 1967 р., підписаний і ратифікований більш ніж 100 країнами, який у свою чергу ґрунтується на морському та повітряному праві. Перша стаття «Договору» зазначає:

«Дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла, здійснюються на благо і в інтересах всіх країн, незалежно від ступеня їх економічного або наукового розвитку, і є надбанням всього людства.

Космічний простір, включаючи Місяць та інші небесні тіла, відкрито для дослідження і використання всіма державами без будь-якої дискримінації на основі рівності і згідно з міжнародним правом, при вільному доступі у всі райони небесних тіл. Космічний простір, включаючи Місяць та інші небесні тіла, вільний для наукових досліджень, і держави сприяють і заохочують міжнародну співпрацю в таких дослідженнях.»

Також важливими документами є «Меморандуми про взаєморозуміння», які представляють собою угоди між національними аерокосмічними агентствами країн-учасниць проекту, тому що вони більш детально регламентують ролі і обов'язки партнерів. Також, оскільки НАСА є призначеним керівником МКС, то безпосередньо між цими організаціями нема окремих угод, тільки з НАСА. На основі згаданих меморандумів була створена Багатостороння координаційна рада, що стала вищим керівним органом. Вона ж у свою чергу прийняла 15 вересня 2000 р. «Кодекс поведінки екіпажу Міжнародної космічної станції», на основі ст. 5 «Договору про космос»:

«Держави-учасниці цього Договору розглядають космонавтів як посланців людства в космос і надають їм всіляку допомогу в випадках аварії, лиха або вимушеної посадки на території іншої держави-учасниці Договору або у відкритому морі. Космонавти, які здійснюють таку вимушену посадку, мають перебувати в безпеці і негайно повернуті державі, до реєстру якої занесено їх космічний корабель.

При провадженні діяльності в космічному просторі, у тому числі і на небесних тілах, космонавти однієї держави - учасниці Договору надають можливу допомогу космонавтам інших держав - учасниць Договору.

Держави-учасниці Договору негайно інформують інші держави - учасниці Договору або Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй про встановлені ними явища в космічному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, які могли б становити небезпеку для життя або здоров'я космонавтів.»

Причини прийняття Кодексу були вказані в ньому:

«Цей Кодекс поведінки екіпажу міжнародної космічної станції (МКС), надалі іменований «Кодексом поведінки екіпажу», приймається задля виконання:

1. Статті 11 (Екіпаж) міжурядової Угоди між Урядом Канади, Урядами держав - членів Європейського космічного агентства, Урядом Японії, Урядом Російської Федерації й Урядом Сполучених Штатів Америки щодо співробітництва по міжнародній космічній станції цивільного призначення від 29 січня 1998 року (Міжурядова угода), й

2. Статті 11 (Екіпаж космічної станції) Меморандумів про взаєморозуміння відповідно між Національним управлінням з авіації та дослідження космічного простору США (НАСА) і Канадським космічним агентством (ККА), НАСА та Європейським космічним агентством (ЄКА), НАСА та Урядом Японії та НАСА і Російським космічним агентством (РКА) щодо співробітництва з міжнародної космічної станції цивільного призначення (Меморандуми), які, серед іншого, містять вимоги щодо розроблення Партнерами Кодексу поведінки екіпажу.»

Документ містить набір стандартів, узгоджених усіма партнерами, щоб управляти поведінкою членів екіпажу МКС, починаючи з першої експедиції,

екіпаж якої стартував з Байконура в Казахстані 31 жовтня 2000 р. Виходячи з того, що Кодекс встановлює норми поведінки, обов'язкові до усіх членів екіпажу МКС у ході передпольотної і післяпольотної діяльності, під час перебування на орбіті, держави-члени Угоди з МКС домовилися, що Кодекс за своїм статусом не буде являти собою міжнародний договір, що зажадало б його ратифікації. Однак, визнаючи, що цей документ повинний носити юридично обов'язковий характер, було прийнято рішення, що кожен із партнерів дасть офіційну згоду на прийняття тексту Кодексу, і в цьому випадку кожен Уряд доручить своєму космічному агентству сповістити про цю згоду багатосторонній координаційній раді МКС. Погодження всіх партнерів Кодексу мало фіксуватися в протоколі засідання Ради. При цьому малося на увазі, що складність і багатогранність таких проектів, як створення МКС, потребуватимуть спеціальних додаткових домовленостей. Більшість дрібних документів - це бартерні угоди, або домовленості про більш детальне розподілення прав і обов'язків сторін.

Згідно до ст.5 Станція, як власність, не розподіляється серед учасників за сталим відсотку. Юрисдикція кожного з учасників поширюється лише на той сегмент, який був за ним зареєстрований. Правопорушення, допущені членами екіпажу зовні і всередині станції розглядаються згідно до законодавства тієї країни, громадянами якої вони є.

Література:

1. The Code of Conduct for International Space Station Crews A. Farand Legal Affairs, ESA, Paris [Електронний ресурс] // Режим доступу: www.esa.int/esapub/bulletin/bullet105/bul105_6.pdf - Title screen.

2. Угода між урядом Канади, урядами держав-членів ЄКА, Японії, Російської Федерації й США щодо співробітництва з питань створення та експлуатації Міжнародної космічної станції цивільного призначення [Електронний ресурс] // Режим доступу:

http://www.esa.int/Our_Activities/Human_Spaceflight/International_Space_Station/International_Space_Station_legal_framework - Title screen.

3. Договір про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_480 - Заголовок с екрану.

4. Memorandum of Understanding Between the National Aeronautics and Space Administration of the United States of America and the Russian Space Agency Concerning Cooperation on the Civil International Space Station [Електроннийресурс] // Режимдоступу: https://www.nasa.gov/mission_pages/station/structure/elements/nasa_rsa.html - Title screen.